

ŞİDDƏTİN QURBANI OLMAYAQ!..

AYNUR TALIBLI,
TARİX VƏ MƏDƏNİYYƏT
ARAŞDIRMACISI

İnsan yaradılanların ən alisidir deyirlər.Çünki insan iradəyə, mənəviyyətə malikdir və düşünə bilir.Bəzən də insan düşünməyi unudur . Yaradılanların ən alisi olan insanı, Yaradılanın ucaltmasına baxmayar, insan özünü ən adi səviyyəyə endirə bilir. Mən düşünürəm ki, insanın düşməni hər zaman insan olur. Çünki insanın insana və onun ruhuna verə biləcəyi qədər təsirli və qərəzli zərəri heç bir qüvvə verə bilmir. Müasir çağımızda dünyada xüsusi ilə bizim cəmiyyətimizdə bunu daha aydın və kütləvi şəkildə müşahidə edə bilirik. Bunu hal-hazırda televiziya kanallarımızda yayınlanan xəbər və porqramlar da təsdiq edir. Hansı kanalı izləsəniz ,günün müxtəlif zaman dilimlərində ailə için problemlərdən ,ailə daxili fiziki eyni zamanda psixoloji şiddətdən bəhs edilir və bu hala məruz qalan insanların nə qədər zərər çəkdiyi görünür.

Həqiqətən elm və texnologiya çağы kimi qəbul edilən bu çağda psixoloji - fiziki şiddətə,zorakılığa və təhqirə məruz qalib əzələn insanlar var . Bəli ,bu müasir çağımızda da ən çox qızlarımız və qadınlarımız şiddətə məruz qalır və çox zaman ailə daxili şiddətin qurbanı olurlar. Ailə daxili şiddət əsas olaraq "ailə içinde bir fərd tərəfindən digər fərdin həyatının, bədəninin, psixoloji bütünlüyünü ya da özgürlüyünü- müstəqilliyini güc ya da zorla təhlükəyə məruz qalması" şəklində tanımlanırlar.(Stewart ve Robinson,1998, s. 83) (1)

Ailə daxili şiddətin səbəbləri bunlardır : aşağı səviyyədə evliliyə mecburi razılıq, ailə fərdlərinin aqressiv hərəkətlər sərgiləməsi, ideoloji-düşüncə, irq və din fərqlilikləri, evlilikdə xüsusi ilə qadının məsləyinin həyat yoldaşından daha yaxşı olması, daha çox gəlirinin olması, iletişim- ünsiyyət qurma yoxsulluğu (özəlliklə uşaqlarda ve yaş-

lılarda), hər cür gücsüzlükdür. Ailə daxili şiddət məruz qalmış şəxslərdə əsasən bu xüsusiyyətlərin olduğu görünür: Ailə içinde bəlgirin bir rolları vardır (ən kiçik ya da ən böyük olmaq kimi). Ailə içinde çox zaman hər şeyin suçlusu görülmə , günah keçisi olaraq qəbul edilmədir. Bu şəxslər qarşı Şiddətin təkrarlandığı və şiddətə təkrar məruz qaldıqları müşahidə edilir. Ailə içi şiddətə məruz qalanlar təməldə qadınlar, uşaqlar və yaşlılardır . (Vahip I :Evdeki Şiddet Ve Gelişimsel Boyutu: Farklı Bir Açından Bakış.Türk Psikiyatri Dergisi. 2002; 13(4): 312-319)(Sağlık Bakanlığınca Dünya Sağlık Günü İçin Hazırlanan Basın Bildirisi.10 Ekim 2002,Ankara. Erişim Adresi: . Erişim Tarihi:14.7.2004.) (2)

Şiddətə məruz qalan qızlar və qadınlar bu hala etiraz etmək istədikləri zaman isə ailə daxilində qınaq hədəfinə çevrilir və ailənin fərdləri etdikləri fiziki , eyni zamanda psixoloji şiddətin normal hal olduğu ,hər ailədə bu halın baş verə biləcəyi kimi safsataları qadınların beyninə aşılamağa çalışırlar. Əgər qadın bu safsatalara uymayıb və etirazına davam etməkdə qərarlı olarsa daha çox zorakılığa və şiddətə məruz qalır. Bəzən də " namus təmizliyi" adı ilə qəlt edilir ya da intihara məcbur qalır. Bu fəlakətlərdən qurtulmaq üçün qadınlar səslərini lazımı Dövlət Orqanlarına duyurmaqda qərarlı olmalıdırlar. Çünki Şiddətə məruz qalan qadın,uşaq və bütün insanlar bunu etiraf etməkdən çəkinməməli və " el-ələm" deyilən gərəksiz , boş-bekar insanların qınağından qorxmaq əvəzinə, cəsur və iradəli şəkildə bu qınaqları və sahiblərini susdurmalıdırlar. Çünki bizim müstəqil Dövlətimiz var və Hüquq Orqanlarımız var. Bizlər hüquqlarımızı bilməli və müdafiə etməliyik. İnanın, Allahın c.c endirdiyi heç bir ayədə " insanları öz eqolarınız və çıxardığınız ədalətdən uzaq qərarlar üçün döyə və ya öldürə bilərsiniz" deyilmir , ya da heç bir ayədə "Erkəkdir -KİŞİDİR hər istədiyini edər" də deyilmir və Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında heç bir maddəsində də " Qadınlara, uşaqlara ,gücsüz insanlara qarşı şiddət göstərmək güclülərin haqqıdır" deyə yazılmışdır! Bütün bunlar şiddətin Yaradan tərəfindən də , Dövlət tərəfindən də qəbul ediləmədiyini açıq- aydın əks etdirir.

Dünyanın ən saf varlığı olan və bizlərin gələcəyi olan uşaqlar da çox zaman fiziki və psixoloji şiddətə məruz qalırlar. Bu hal ya ailə daxilində ,ya da məktəbdə,bağçada və.s baş verir. Çox zaman valideyinlər övladlarına sözdə "təbiyə" üsulu olaraq şiddətə seçirlər. Əslində bu ən böyük cinayətdir.Uşaqların ruhunda dərin yaralar açan bu "təbiyə" üsulunu normal

hesab edən valideyinlərin çoxu özlərini müdafiə edərkən " Məni də anam ,atam və ya qardaşım döyüb.Burda nə var? ,sən məndən qiymətlisən? mən də döyülmüşəm ,sən məndən dəyərlidəyilsə,adam ol deyə döyürəm" deyirlər. Sanki döyülmək(şiddət) nəsil-dən-nəslə ötürülməsi lazım olan bir mirasmış kimi dəyərləndirilir. Zorakılıq ,zülm və şiddətin ailə daxilli təbiyənin bir hissəsi kimi görünlər də var.

Məhz şiddət sorununun (probleminin) ən can alıcı nöqtələrindən biri də, nəsil-dən -nəslə ötürülmə özəlliyidir. Ailə daxili şiddətə məruz qalan uşaqların əksəriyyəti, böyüdüklərində şiddət göstərən ərə və qadına (yəni eşlə-rə) , ana atalara dönüşürlər.

Bəzi şiddətə meyl edən yetişkinlərin böyük bölümünün uşaqlıqda ailə içi şiddətə məruz qaldıqları gərəyi təsdiqlənmişdir. (Kaufman ve Zigler 1987) (3). Yeni nəslin şiddətə məruz qalması gələcəyimizin məhvi deməkdir. Belə ki, ailəsində ardıcıl bir şəkildə fiziki və ya psixoloji şiddət görən şəxslərdə depresiyaya daha çox rastlanılır. Şiddət məruz qalmaq nəticəsində öfkənin bir şəkildə dəf edilməsi

ilə ortaya çıxan depressiya, bu şəxslərdə impulsif suisid yeni bir anda intihar etməyə səbəb olur.(Aile ve Toplum Yılı: 7 Cilt: 2 Sayı: 9 Ocak-Mart 2005 ISSN: 1303-0256.(4).

Dəyərlı qadınlar və şiddətə məruz qalan bütün insanlar ! Şiddətə məruz qalmağa məcbur deyilsiniz! Öncədən də qeyd etdiyimiz kimi insanın insana verdiyi qərəzli zərəri heç bir qüvvə ve-

olduğu həqiqətini unutmadım.

Şiddət görən insanların(mən də daxil olmaqla) vücudunda olan izlər,yaralar zamanla keçsə də, ruhlarında fiziki və psixoloji şiddət edən insanların açdığı yara hər zaman acı verməyə davam etdir.

Bəzən şiddət göstərən və buna psixoloji şiddətlə dəstək olanlar tərəfindən, şiddətə məruz qalan insana " bizim üçün darıxmırsan, heç ağlına gəlmirik?" kimi suallar da verilir. Düşünün, bir insanın bədəninə və ruhuna şiddət göstərnlər, zaman keçicən yaradıqları və daha təsirli desək qətl etdikləri ruhdan-ruhun sahibindən hələ onları düşünməsinə istəyir və özlenilməyi umurlar. .Bu həqiqətən dəhşətdir...

Bu da açıq bilinir ki, Azərbaycan Türk qadını hər zaman ailəsinə sadıq və ailə sevər olur.Çox zaman ailəsi və övladları üçün hər fədakarlığı etməyə razı olur. Məhz qadınlarımızın ailəsinə və ailə fərdlərinə qarşı olan bu sevgisini anlayan qiymət verənlər olduğu kimi, bu sevgidən sui istifadə edərək qadınlarımızı aşağılayanlar da olur.Sözsüz mənəviyyət sahibi olan və düşünmənin önəmini anlayan alicənab insanlar qadına və uşaqlara qarşı əsla şiddət göstərməzlər. Bizim atalarımız da əsla qadına şiddətə dəstəkləməmişdir və hər daim Azərbaycan Türk qadını uca tutmuşlardır.Əlbəttə sözün əsl mənasında Azərbaycan Türk igidinə, qəhrəmanına ,ərinə də bu yaraşar.Eynən atalarımız kimi qadını uca tutan igidlərimiz ,erlərimiz-erənlərimizə ,qardaşlarımıza mən bir Azərbaycan Türk qızı olaraq xüsusi təşəkkür edirəm.

Aparılan araşdırmalara görə çox zaman ailələr qızlarına təhsil verməyi deyil onları evləndirməyə üstün tuturlar . Bəzən də "qıza təhsil verək yoxsa verməyə" mövsuzu belə mübahisə edilir və nəhayət qərar verilir ki,buna(qız övladına) təhsil verək,verək ki el-ələm desin "cehizində diplomu var, həm də bu zaman qızı istəyən çox olar, hətta bir pulluya verərik". Əslində bu düşüncə ilə guya ailə qız övladının həyatını qurtarır və ona daha yaxşı həyat vəd edir. Halbu ki,təhsil qız övladına öz ayaqları üzərində dursun, yeni nəslə güclü ,təhsilli yetişdirsin,vətəninin, millətinin haqlarını müdafiə etsin deyə verilməlidir. Dəyərlı valideyinlər, qızlarınız təhsil verin və çalışın təhsil

aldığı təhsil ocağının diplomu vətəndə və dünyanın hər yerində keçərli olsun ki, qız övladınız bu diplomdan yetərincə yararlana bilsin. Əks halda sadəcə cehizdə olan bir kağız parçasında fərqi olmaz. Bəzəndə ailələr tərəfindən "qız övladının yaşı 25 və ya 30 -a çatmadan mütələq evlənməsi gərəker,xalx nə deyər?!" düşüncəsi ortaya atılır. Çox zaman da evlənen qıza getdiyini evdən" kəfənin çıxar" deyilir. Bu isə nəticədə gərəker olur. Qızlarımız ailə içinde şiddətə məruz qalır , övladları dünyaya gəlincə onlar üçün susmalı olurlar. Əgər gəldikləri evdəki ailələri zəngindirə onlara sahib çıxır ,çıxdıqdan sonra "el-ələmin" sözü ilə qızının başına çaxınc etməyə başlayır ki," getdiyini evdə dolana bilmədin" nəticədə isə qızlarımız yenə ya həyatına son qoyur ya da əsəb xəstəsi olur,sosiallaşmaqdan məhrum olur.Ama əgər maddi durum yoxdursa söyləndiyi kimi o evdən " kəfənlə" çıxır. Beləcə "el-ələmin", "xalxın" istədiyi olur. Yəni həyatlar puç olur gedir!(5).

Bütün bu faciələrin önünü almaq üçün toplumdakı fiziki və psixoloji şiddətə son verilməli və şiddət törədənlərin önü alınmalıdır. Dahi dramaturq Cəlil Məmmədquluzadənin "Ölülər" əsərindəki kimi "diri ölülərdən" cəmiyyətimizin bütün fərdləri öz hüquqlarını bilər və digər fərdlərə qarşı sayqılı olarsa daha rəfah və mədəni bir həyat yaşaya bilərərik.Əks halda gələcəyimiz məhv olar.

Sağlam ruha və düşüncəyə sahib olmaq üçün özəlliklə qadınlarımızın təhsil alması mütələqdır. Xeyriyyəçi Hacı Zeynalabdin Tağıyev nə gözəl söyləmişdir "Bir oğlana təhsil verməklə təhsilli bir insan qazanırsınız, bir qıza təhsil verməklə isə təhsilli bir ailə".Düşünürəm bu sözlər fikrimi daha təsirli bir şəkildə əks etdirir.

İstifadə edilən mənbələr:

1.Türk Psixoloji Yazıları, Aralık 2008, 11 (22), 84./(Stewart ve Robinson, 1998, s. 83)

2. Vahip I :Evdeki Şiddet Ve Gelişimsel Boyutu: Farklı Bir Açından Bakış.Türk Psikiyatri Dergisi. 2002; 13(4): 312-319)(Sağlık Bakanlığınca Dünya Sağlık Günü İçin Hazırlanan Basın Bildirisi.10 Ekim 2002,Ankara. Erişim Adresi: . Erişim Tarihi:14.7.2004.)

3. Aile ve Toplum Yılı: 7 Cilt: 2 Sayı: 9 Ocak-Mart 2005 ISSN: 1303-0256

4. 3-cü kaynakla aynıdır.

5. Aynur Talibli. "EL-ALƏMİN, XALQIN VƏ CAMAATIN SAYƏSİNDƏ PUÇ OLAN HƏYATLAR-BUNA DUR DEYƏK" ismli məqalədən.